

Орест Михалевич — науковець, наставник, енциклопедист

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: <https://orcid.org/0000-0002-0523-133X>

ZAGORODNIUK, I. Orest Mykhalevych, a scientist, teacher, and encyclopaedist. — An essay on one of the most educated zooecologists in the history of Ukrainian science, who at various times worked at Taras Shevchenko University of Kyiv, at the Institute of Zoology and at the National Museum of Natural History of NAS of Ukraine. The researcher was actively engaged in systematic research, implementation of biometric methods, development of biocoenological research and analysis of biodiversity of ecosystems, modelling of population processes. The development of conference and publishing activities of the Ukrainian Theriological Society, in particular its ecological section, is connected with his name. The scientist was a teacher and mentor for many colleagues and author of a number of methodical publications.

Біографічні деталі

Діяльність Українського теріологічного товариства, його екологічної секції та теріологічних семінарів 1980–1990-х років, включно з Теріошколами, тісно пов'язані з ім'ям О. Михалевича. Орест Михалевич народився 30 серпня 1939 року в м. Ізяслав, Хмельницька обл. Здобув математичну (Київська політехніка) і біологічну (Київський університет ім. Т. Шевченка) освіти.

Після закінчення КНУ працював у відділі популяційної екології Інституту зоології АН України (Київ), потім майже 5 років (бл. 1980–1985) — на кафедрі зоології хребетних КНУ, звідки повернувся до ІЗАН.

В ІЗАН був науковим співробітником відділу екології, з 1988 р. став керівником обчислювального центру ІЗАН.

Рис. 1. Орест Аркадійович перед своїм 70-річчям у горах Туреччини. Фото 13.03.2009. З університетських років О. А. захоплювався альпінізмом і гірським туризмом, пройшов складні маршрути Кавказу й Центральної Азії. Пішався тими здобутками й до останніх років життя присвячував відпустки мандрям. Незмінно користувався велосипедом, у т.ч. для поїздок на роботу; взимку ходив на лижах, надто в період, коли жив у центрі Голосіївського лісу, на Самбурках. Завжди був у гарній спортивній формі.

З виходом на пенсію перейшов до Національного науково-природничого музею (ННПМ), де працював у відділі палеозоології. Після звільнення активно редагував власні вебресурси та вікіпедію (тисячі статей переважно екологічного та географічного спрямування), працював у громадських організаціях екологічного профілю. Пішов з життя 16 березня 2021 р. (м. Київ).

Ключові наукові доробки

Орест Аркадійович присвятив усе своє життя розвитку та поширенню знань у галузі екології. Окрім того, його захоплювали біогеографія, біометрія, охорона природи. Він завжди був носієм енциклопедичних знань. Основними об'єктами досліджень були ссавці, що визначалося співпрацею з іншими зооекологами, надто В. Межжеріним, І. Ємельяновим, І. Сокуром та ін. Чимало працювати з ним мав щастя й автор цього нарису протягом 1980–2004 р.

Серед відомих його теріологічних праць — монографія «Комплексні підходи у вивченні популяцій дрібних ссавців» (Межжерин *et al.* 1991) та низка статей, серед яких — «Багаторічні коливання чисельності сірих полівок та її регуляція в агроценозах України» (Сокур & Михалевич 1990) та «Зв'язок щільності популяцій дрібних гризунів зі станом їх кормової бази» (Межжерин & Михалевич 1983). Профіль в Google Scholar: <https://bit.ly/3geaeus>

Важливим доробком став один з найперших в Україні каталогів теріологічних колекцій — ЗМ Київського університету (Михалевич *et al.* 1993). Дослідник приділяв велику увагу розробці та впровадженню статистичних методів у біології, про що провів не один семінар і мав чимало доповідей та публікацій. Серед доробків — праці про кореляційні плеяди та їхню роль у вивченні мінливості краніометричних ознак у ссавців, про коефіцієнт варіації та його зв'язок з розмірністю метричних ознак, про оцінки точності визначення показників різноманіття (зокрема функції Шеннона-Уївера), про комплексний коефіцієнт варіації (КСВ) як новий підхід до інтегральної оцінки організмів (Ємельянов *et al.* 1986) тощо.

Рис. 2. Орест Аркадійович (стоїть праворуч) на виставлянні пасток Тишлеева в Аканійському степу. Подібні дослідження проводилися цілорічно, з великими виїздами на Асканійський стаціонар у чотири різні сезони року. Фото з архіву відділу екології ІЗАН, бл. 1985 р.

Теоретичну роботу дослідник завжди перемишав із польовими дослідженнями. Системність мислення виражалася в усьому, включно з розробками моделей агроєкосистем, що управляються (Межжерин *et al.* 1981).

Йому спільно з Ємельяновим належить і детальна розробка ідей впровадження концептів та оцінок біорізноманіття в зооекологічні дослідження, а також планування і розвиток системних стаціонарних досліджень у заповідниках, зокрема й біоценологічних.

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Помітним напрямком роботи О. А. були методологічні семінари, які він вів у відділі популяційної екології ІЗАН, так в ІЗАН у цілому, присвячені загальноекологічним та загальнобіологічним темам, як-от острівна біогеографія, стійкість екосистем, трофічні ланцюги, ріст і розвиток організмів, оцінки різноманіття угруповань. Його захопленнями були бібліографічні бази даних, реферування статей з провідних світових видань (тисячі рефератів у РЖБ 1980–2000-х років за розділами «екологія», «загальна біологія»).

Він неодноразово виступав у ролі упорядника зоологічних видань. Як активний член УТГ, він був серед організаторів трьох конференцій — «Хом'якові фауни України» (1987), «Динаміка популяцій ссавців» (1990), «Різноманіття ссавців в екосистемах» (1992). За підсумками цих конференцій ним впорядковано понад 40 препринтів обсягом понад 1000 сторінок.

Під час роботи у відділі палеонтології ННПМ О. А. розпочав давно нарізле поновлення експозиції та осучаснення інформації на вітринах. Наукові сайти-дайджести. Вже на пенсії захопився ідеями вікіпедійних знань. До останнього дня реалізував свої безмежні пізнання у Вікіпедії: тут ним тільки під записом Olegsergo зроблено 16,270 редагувань і створено 6,408 статей.

Література

- Емельянов, И. Г., В. А. Межжерин, О. А. Михалевич. 1986. Методы интегральной оценки организмов. *Вестник зоологии*, № 3: 46–57.
- Межжерин, В. А., О. А. Михалевич, И. И. Важенина. 1981. *Модель управляемой агросистемы*. Київський університет, Київ, 1–56.
- Межжерин, В. А., О. А. Михалевич. 1983. Связь плотности популяций мелких грызунов с состоянием их кормовой базы. *Экология*, № 5: 49.
- Межжерин, В. А., И. Г. Емельянов, О. А. Михалевич. 1991. *Комплексные подходы в изучении популяций мелких млекопитающих*. Наукова думка, Киев, 1–204.
- Михалевич, О. А., А. М. Писарева, Ж. В. Розора. 1993. *Каталог коллекций зоомузея Киевского университета. 1. Млекопитающие*. Украинское териологическое общество. Институт зоологии АН УССР, Киев, Препринт № 93.7: 1–36.
- Сокур, И. Т., О. А. Михалевич. 1990. Многолетние колебания численности серых полевков и ее регуляция в агроценозах Украины. *Народнохозяйственное значение грызунов на Украине*. Институт зоологии АН УССР, Киев. Препринт № 90.19: 3–43.

ЗАГОРОДНЮК, І. Орест Михалевич — науковець, наставник, енциклопедист. — Нарис про одного з найерудованіших зооекологів в історії української науки, що в різний час працював у Київському університеті ім. Т. Шевченка, Інституті зоології та Національному науково-природничому музеї НАН України. Дослідник активно переймався системними дослідженнями, впровадженням у практику біометричних методів, розвитком біоценологічних досліджень та аналізом біорізноманіття екосистем, моделюванням популяційних процесів. З його ім'ям пов'язаний розвиток конференційної та видавничої діяльності Українського териологічного товариства, зокрема його екологічної секції. Науковець був колегою і наставником багатьох колег, автором низки методичних видань.